

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА

Орел Володимир Миколайович

УДК 338.436:339.924:631.11

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ
ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ СВИНАРСТВА:
ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в ПВНЗ «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка» Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
Покотилова Валентина Іванівна,
ПВНЗ «Херсонський економічно-правовий
інститут», ректор.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
академік НААН України
Малік Микола Йосипович, Національний
науковий центр «Інститут аграрної економіки»,
завідувач відділу розвитку підприємництва і
кооперації;

доктор економічних наук, професор
Свиноус Іван Вікторович,
Білоцерківський національний аграрний
університет, завідувач кафедри
бухгалтерського обліку і аудиту;

доктор економічних наук, доцент
Майданевич Петро Миколайович,
Харківський національний технічний
університет сільського господарства імені Петра
Василенка, професор кафедри обліку і аудиту.

Захист відбудеться «29» квітня 2016 р. об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.832.02 у Харківському національному технічному університеті сільського господарства імені Петра Василенка за адресою: 61002, м. Харків, вул. Артема, 44, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка за адресою: 61002, м. Харків, вул. Артема, 44, читальний зал.

Автореферат розісланий «28» березня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Гацько А.Ф.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Виробництво продукції підприємств свинарства, залишається однією з найбільш важливих і складних проблем аграрної економіки. Зростання виробництва продукції свинарства, поліпшення її структури, якості та зниження собівартості, можливе на основі інтенсифікації підприємств даної галузі, переведення її на індустріальну основу. Формування надійної і стійкої матеріально-технічної бази на основі досягнень сучасної науки і передового досвіду може бути гарантією зростання поголів'я свиней, підвищення їх продуктивності і продовольчої незалежності країни в частині забезпечення продуктами свинарства та їх переробки. В успішному вирішенні цих завдань важлива роль належить вдосконаленню управління виробництвом, посиленню дієвості його економічних методів і раціональному використанню економічного потенціалу в свинарстві. Здійснення цих заходів, в свою чергу, вимагає вдосконалення організації виробництва, праці та її оплати в конкретних підрозділах організації, а також контрольно-інформаційних функцій управління з метою прийняття оперативних, тактичних і стратегічних рішень для регулювання процесів виробництва, переробки і реалізації продукції свинарства, пошуку внутрішніх резервів всебічного підвищення ефективності виробництва продукції підприємств галузі свинарства. Всі функції управління як загальні, самостійні елементи менеджменту повинні виступати у взаємозв'язку в якості універсальної технології обґрунтування управлінських рішень у підприємствах свинарства, що визначають ефективність його розвитку в будь-яких умовах, в тому числі в умовах ризику і невизначеності.

Проблемам управління економічним потенціалом підприємств агропродовольчої сфери, у тому числі – підприємств свинарства, приділяється багато уваги провідними науковцями, такими як: В.Я. Амбросов, В.Г. Андрійчук, А.В. Бурковська, В.Л. Валентинов, М.Я. Дем'яненко, О.В. Ємельяненко, О.Ю. Єрмаков, М.Ю. Коденська, Д.Ф. Крисанов, М.Ф. Кропивко, П.М. Майданевич, П.М. Макаренко, М.Й. Малік, Т.Г. Маренич, В.Я. Месель-Веселяк, Ю.О. Нестерчук, Т.О. Осташко, В.І. Пілявський, П.Т. Саблук, Л.А. Сахно, І.В. Свиноус, І.Н. Топіха, О.М. Шпичак та ін.

У роботах вказаних авторів закладено науковий фундамент реалізації економічного потенціалу свинарських організацій. Проте, ряд проблем залишаються не повною мірою вирішеними. Так, на зростання виробництва продукції свинарства, підвищення її конкурентоспроможності впливає безліч економічних і організаційних чинників, які з часом піддаються істотним змінам як за спрямованістю, так і за ступенем впливу на основні процеси. Формуються нові ареали розміщення виробництва, що розрізняються цілями, розмірами, технологіями, процесами кооперації та інтеграції. Все це вимагає наукового обґрунтування різних аспектів проблеми управління економічним потенціалом підприємств галузі свинарства підвищення ефективності виробництва продукції свинарства.

Важливість і значимість цих питань зумовили вибір теми, постановку мети і завдань дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження здійснено відповідно до теми науково-дослідних робіт «Управління економічним потенціалом підприємств» ПВНЗ «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка» (номер державної реєстрації 0116U004730, 2011-2015 рр.). Внесок автора полягає у розробці й обґрунтуванні теоретико-методологічних засад та практичних рекомендацій з формування та функціонування механізмів управління економічним потенціалом підприємств галузі свинарства.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розробка теоретико-методологічних засад та практичних рекомендацій з формування та функціонування механізмів управління економічним потенціалом підприємств галузі свинарства, спрямованих на підвищення ефективності їх господарської діяльності.

Реалізація мети дисертаційної роботи обумовила наступні завдання дослідження:

- визначити, обґрунтувати та розвинути методологічні засади дослідження ринку продукції свинарства;
- розробити концептуальну модель механізму управління економічним потенціалом у підприємствах свинарства на засадах децентралізації управління;
- запропонувати організаційно-економічний механізм формування системи управління ефективністю розвитку підприємств свинарства на основі міжгалузевої інтеграції;
- обґрунтувати механізм формування конкурентної стратегії свинарських підприємств;
- удосконалити методичні засади оцінки відкритості товарного ринку продукції свинарства;
- розробити методичний підхід до визначення прогнозних параметрів виробництва продукції свинарства;
- запропонувати методичний інструментарій оцінки економічної ефективності виробництва й переробки продукції свинарства в підприємствах агропромислового виробництва;
- обґрунтувати рекомендації з удосконалювання нормативно-оперативного методу управління витратами, обсягами й результатами виробництва продукції свинарства;
- сформувати модель трансфертного ціноутворення для оцінювання діяльності центрів відповідальності підприємств галузі свинарства;
- модифікувати метод фінансового левериджу до умов підприємств свинарського напрямку спеціалізації;
- ідентифікувати шляхи реалізації інноваційної стратегії у підприємствах свинарства;
- обґрунтувати напрями підвищення ефективності використання кадрового потенціалу підприємств свинарства на основі підвищення мотивації персоналу.

Об'єктом дослідження є процеси управління економічним потенціалом підприємств галузі свинарства.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних, методичних і практичних засад формування та функціонування механізмів управління економічним потенціалом підприємств галузі свинарства.

Методи дослідження. Теоретичну і методологічну основу дисертаційної роботи становлять сучасні теорії й концепції управління, результати фундаментальних вітчизняних і закордонних досліджень з теоретичних і практичних проблем управління реалізацією економічного потенціалу підприємств і організацій агропродовольчої сфери.

Наукові результати дисертаційної роботи були отримані з використанням методів: системного, функціонально-вартісного й статистичного аналізу (при дослідженні теоретико-методологічних засад формування і функціонування механізмів управління економічним потенціалом підприємств галузі свинарства, та при визначенні динаміки, структури та результативності розвитку їх діяльності); графічного й табличного методів (при інтерпретації отриманих результатів дослідження), історичного методу (при дослідженні генезису й розвитку теорії та практики управління економічним потенціалом підприємств); діалектичного (при розгляді явищ у їх взаємозв'язку і розвитку); монографічного методу (при детальному вивченні процесів формування та використання економічного потенціалу підприємств галузі свинарства); економіко-математичних методів (при обґрунтуванні методичних засад управління економічним потенціалом підприємств галузі свинарства).

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативні акти України, що регламентують діяльність підприємств галузі свинарства, офіційні дані Державної служби статистики України, Міністерства економіки та торгівлі України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з проблем управління діяльністю підприємств агропродовольчої сфери, дані статистичної звітності підприємств галузі свинарства, матеріали вітчизняних і міжнародних науково-практичних конференцій, власні розрахунки та спостереження.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає у обґрунтуванні теоретико-методологічних засад та розробці практичних рекомендацій з формування та функціонування механізмів управління економічним потенціалом підприємств галузі свинарства. Найбільш важливі наукові результати, отримані у процесі дослідження, та їх наукова новизна полягають у наступному:

вперше:

- розроблено концепцію побудови механізму управління економічним потенціалом у підприємствах галузі свинарства, що передбачає послідовне впровадження децентралізованого управління шляхом реалізації проектних дій та відповідних організаційних рішень, спрямованих на створення центрів відповідальності, що забезпечують формування витрат та результатів підрозділів підприємства за принципом «витрати - випуск - результат»;

- обґрунтовано організаційно-економічний механізм формування системи управління ефективністю розвитку підприємств свинарства на основі раціоналізації використання виробничих ресурсів шляхом створення

інтегрованих об'єднань, в основу якого покладено модель удосконалення господарського механізму підприємств свинарства на основі корпоративних об'єднань;

- визначено науково-прикладні засади побудови механізму формування конкурентної стратегії для підприємств галузі свинарства, залежно від їх позиціонування в рамках галузі із орієнтацією на отримання певних конкурентних переваг конкретизованого типу, що забезпечує всебічне підвищення ефективності використання всіх факторів виробництва і зростання конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів;

удосконалено:

- методичні засади оцінки відкритості товарного ринку продукції свинарства, що враховують сукупний вплив всіх бар'єрів на ньому, залежно від ступеня значимості кожного бар'єра, рівня розвитку бар'єрів на товарному ринку й ступеня переборення даних бар'єрів і дозволяють здійснити комплексний аналіз кількісних показників стану конкурентного середовища товарного ринку продукції свинарства;

- методичний підхід до визначення прогностичних параметрів виробництва продукції свинарства, що враховує прямий і опосередкований попит, на основі виділення зон інтеграції спеціалізованого виробництва й розвитку кооперації малих форм господарювання, використання якого буде сприяти збалансованості суспільних потреб у свинині з виробничими можливостями підприємств галузі свинарства;

- методичний інструментарій оцінки економічної ефективності виробництва й переробки продукції свинарства в сільськогосподарських підприємствах, який враховує окрім прибутку від реалізації продукції приріст ринкової вартості факторів виробництва в сукупній оцінці результатів відтворювального процесу замкненого циклу «виробництво - переробка - реалізація»;

- методичні засади управління витратами у свинарських господарюючих суб'єктах, а саме: розроблено рекомендації з удосконалювання нормативно-оперативного методу управління витратами, обсягами й результатами виробництва продукції свинарства на базі підвищення ефективності комунікації релевантної контрольної-аналітичної й планово-облікової інформації у свинарських організаціях;

дістали подальший розвиток:

- методологічні засади дослідження ринку продукції свинарства, зокрема здійснено систематизацію факторів, що впливають на підвищення економічної ефективності виробництва й переробки продукції свинарства (селекційно-генетичні, техніко-технологічні, організаційні, економічні, соціальні, екологічні), відмінна риса яких полягає в цільовій спрямованості впливу на забезпечення розширеного відтворення виробничих ресурсів, що дозволяє підвищити оперативність управління підприємствами галузі;

- модель трансфертного ціноутворення для оцінювання діяльності центрів відповідальності свинарських підприємств, в якій враховано рівень змінних, умовно-змінних та змішаних витрат на виробництво, постійних витрат

підрозділу, частку постійних витрат організації, що відносяться до підрозділу, трудомісткість, якість і прибутковість продукції, витрати підрозділів при їх різних економічних відносинах між собою і організації в цілому при централізованій, децентралізованій або змішаній системі управління виробництвом;

- методичний інструментарій планування діяльності підприємств свинарства, а саме: модифіковано метод фінансового левериджу до умов свинарських підприємств, що ґрунтується на використанні універсальної моделі, яка дозволяє встановити взаємозв'язок з усіма складовими аналізу взаємозв'язку «витрати - обсяг - прибуток» і спрощеним способом визначити вплив кожного фактора;

- шляхи реалізації інноваційної стратегії у підприємствах свинарства за рахунок забезпечення позитивної динаміки економічного росту, як процесу якісного розвитку й розширеного відтворення продукції й одночасного витиснення зовнішніх джерел фінансування за рахунок внутрішніх ресурсів, а також інтенсифікації промислового свинарства, підвищення продуктивності праці й генетичного потенціалу тварин, а також росту рівня кваліфікації кадрів;

- рекомендації з підвищення ефективності використання кадрового потенціалу підприємств галузі свинарства на основі підвищення мотивації персоналу, зокрема запропоновано методичний підхід до визначення доходу працівника підприємства, що враховує коректувальний коефіцієнт відтворення трудових ресурсів й коефіцієнт, що відображає особливості використання праці в різних галузях.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у можливості використання теоретико-методологічних, методичних і практичних розробок і пропозицій у діяльності підприємств галузі свинарства та м'ясної промисловості при формуванні стратегій їх діяльності, органами влади різних рівнів при розробці галузевих і регіональних стратегічних програмних документів.

Результати дисертаційного дослідження, висновки і рекомендації, що містяться у роботі, схвалені та використовуються у практичній діяльності Міністерства аграрної політики та продовольства України (довідка № 37-18-4-13/3329 від 10.03.2016 р.), Департаменту агропромислового розвитку Миколаївської обласної державної адміністрації (довідка № 104/02/08-27/16 від 09.03.2016 р.), СПП «Рудники» Рівненської області (довідка № 127 від 18.11.2015 р.), ТОВ «Дружба» Миколаївської області (довідка №18 від 25.03.2015 р.), ТОВ «СГВП» Агро-Флагман» Миколаївської області (довідка № 21/05-1 від 21.05.2015 р.) та в навчальному процесі ПВНЗ «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка» (довідка № 208/1 від 19.11.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом власного наукового дослідження автора. Наукові результати, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використані лише власні ідеї та розробки автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження доповідалися і обговорювалися на конференціях, семінарах, форумах, серед яких найбільш важливими були: «Могилянські читання - 2015: досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти» (м. Миколаїв, 2015 р.), «Потенціал стійкого розвитку та фінансова безпека соціально економічних систем» (м. Дніпропетровськ, 2015 р.), «Развитие науки в XXI веке» (г. Харьков, 2015 г.), «Економічні аспекти розвитку країни: сучасний стан, проблеми та перспективи» (м. Тернопіль, 2015 р.), «Сучасні напрямки теоретичних та практичних досліджень в економічній науці» (м. Тернопіль, 2015 р.), «Развитие науки в XXI веке» (г. Харьков, 2015 г.), «Наука України: перспективи та потенціал» (м. Одеса, 2015 р.), «Молода наука України: перспективи та пріоритети розвитку» (м. Київ, 2015 р.), «Сучасна освіта і наука в Україні: традиції та інновації» (м. Одеса, 2015 р.), «Наукова дискусія: теорія, практика, інновації» (м. Київ, 2015 р.), «Інноваційна економіка» (м. Харків, 2015 р.), «Наукові здобутки на шляху до вдосконалення економіки України» (м. Дніпропетровськ, 2015 р.), «Науково-економічний розвиток: менеджмент, фінанси та аудит» (м. Київ, 2015 р.), «Тенденції сталого розвитку економіки України: прогнози та пропозиції» (м. Львів, 2015 р.), «Ольвійський форум – 2012» (м. Севастополь, 2012 р.) та інших.

Публікації. За результатами виконаного дисертаційного дослідження опубліковано 42 наукові праці, серед яких 34 є одноосібними, із них одна одноосібна монографія, 20 статей у фахових виданнях, 5 статей у зарубіжних виданнях та 16 публікацій в інших виданнях. Загальний обсяг публікацій становить 39,3 ум. друк. арк., з них особисто автору належать 36,8 ум. друк. арк.

Обсяг і структура роботи. Дисертаційна робота складається з вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (236 найменувань) на 23 сторінках, містить 47 таблиць і 42 рисунки. Загальний обсяг дисертації становить 343 сторінки комп'ютерного тексту, обсяг основного тексту складає 320 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі «Теоретичні засади управління економічним потенціалом підприємств галузі свинарства» досліджено проблеми розвитку систем управління економічним потенціалом підприємств галузі свинарства та їх інформаційно-аналітичного базису, обґрунтовано концептуальні засади організації управління економічним потенціалом в свинарських підприємствах.

В результаті дослідження уточнено взаємозв'язок, взаємозумовленість і багатоаспектність функцій менеджменту в господарських процесах на мікрорівні: прогнозування, планування, нормування, організація, контроль, регулювання, облік і аналіз. Обґрунтовані концептуальні положення розвитку управління економічним потенціалом і його інформаційно-контрольних функцій у підприємствах галузі свинарства. Розроблено концептуальну модель

розвитку управління в підприємствах свинарського напрямку спеціалізації з урахуванням його змісту і форми.

На основі дослідження наукових засад і практики процесу управління економічним потенціалом підприємств галузі свинарства та його інформаційної бази визначено методологічні, організаційні, методичні та технічні недоліки, пов'язані з організацією управління у свинарстві на господарському і державному рівнях. Визначені недоліки ведуть до того, що управління в досліджених організаціях здійснюється формально, а його розвиток, як в методологічному, так і в практичному плані, носить дегресивний характер.

Обґрунтовані положення, що уточнюють сутність, зміст і місце управлінського обліку й контролю в системі управління економічним потенціалом підприємств галузі свинарства, як одного із засобів успішного виконання інших функцій управління за допомогою комунікаційних процесів між керуючою і керованою системами за всіма ієрархічним рівнями управління. Встановлено, що ефективність управлінського обліку, а також контролю в системі управління економічним потенціалом підприємств свинарства залежить від формованої інформації в системі обліку і внутрішньогосподарського контролю. Ця інформація повинна бути релевантною (сисловою), а також надійною, доречною і корисною для прийняття управлінських рішень.

Наукова організація процесу управління економічним потенціалом полягає у створенні організаційних передумов для ефективності системи управління, управлінського обліку та аналітичності його інформації в системі менеджменту з метою активного впливу на прийняття управлінських рішень в підприємствах свинарства. Керування процесом управління та обліку передбачає взаємне узгодження виконання інтелектуальної підготовки даного процесу і наукової організації праці учасників цієї праці. Оцінка ефективності процесу управління та управлінського обліку на завершальній стадії за абсолютними і відносними показниками оцінки, а також за кількісними показниками оцінки управлінської праці. Управління процесом менеджменту та обліку включає: управління організаційно-технічною підготовкою даного процесу на всіх стадіях цього процесу; управління науковою організацією праці (НОП) та якістю технології виконання всіх робіт в процесі управління та обліку; управління обслуговування ходу процесу менеджменту та обліку; забезпечення засобами праці та комунікації інформації; забезпечення НОП і робочих місць, обслуговування робочих місць; забезпечення своєчасної модернізації та заміни засобів обробки інформації; забезпечення охорони праці та техніки безпеки.

Організація управління економічним потенціалом та його інформаційної бази представляє собою комплексний багаторазовий процес квантифікації, що включає нерозривно взаємопов'язані етапи, які можна групувати за такими ознаками: за змістом - методологічні, концептуальні, методичні, комплексні (технологія організації управління, обліку); за формою - способи організації змісту (механізми, зв'язку, склад елементів); за глибиною - структурні, процедурні, функціональні; за масштабом локальні і загальні; за часом дії - оперативні, поточні, постійні, тимчасові, перспективні (стратегічні); за видом

засобів і використовуваних ресурсів - технічні, проектно-рекомендовані, трудові, матеріальні, фінансові, соціальні (НОП, навчання підвищення кваліфікації працівників, мотивація їхньої праці). В результаті дослідження розроблено концептуальну модель механізму управління економічним потенціалом в свинарських економічних суб'єктах (рис. 1). Процес запровадження зазначеної системи управління представлено у вигляді алгоритму, що передбачає послідовне впровадження децентралізованого управління шляхом реалізації проектних дій та їх організаційних рішень, спрямованих на створення центрів відповідальності у підприємствах галузі свинарства.

Рис. 1. Концептуальна модель організації управління економічним потенціалом свинарських організацій

Обґрунтовано, що доцільною є організація трьох типів центрів відповідальності: центр витрат - підрозділи несуть відповідальність тільки за ті витрати, які доведені до них виробничими завданнями (бюджетами) і підконтрольні їм; центр прибутків - підрозділи контролюють ті витрати, які до них доведені та підконтрольні їм, а також надходження (доходи); центр інвестицій - підрозділи контролюють свої витрати, надходження та інвестиції (рис. 2).

Рис. 2. Організація центрів відповідальності і внутрішньогосподарського контролю їх діяльності в децентралізованій системі управління свинарської організації

Згідно запропонованого підходу до створення центрів відповідальності

зادля ефективності роботи в сучасних умовах ринку може бути сформована відповідна система управління, за якою витрати елементів підприємства та їх результати мають проходити за принципом «витрати - випуск - результат».

Для забезпечення функціонування центрів відповідальності запропонована модель трансфертного ціноутворення, що повинна використовуватися для оцінювання їх результатів та самого процесу діяльності. Під трансферною ціною розуміється ціна на проміжний товар, яка буде визначатися при передачі товару між елементами підприємства. В моделі трансфертної ціни враховано рівень змінних, умовно-змінних та змішаних витрат на виробництво, постійних витрат підрозділу (центру), частку постійних витрат організації, що відносяться до підрозділу (залежно від обраної моделі формування собівартості), трудомісткість, якість і прибутковість виготовленої продукції, витрати центрів відповідальності при їх різних економічних відносинах між собою і організації в цілому при централізованій, децентралізованій або змішаній системі управління сільськогосподарським виробництвом.

Застосування запропонованої моделі організації управління економічним потенціалом підприємств галузі свинарства сприятиме: діалектичній єдності ефективності функціонування форми і змісту управління на практиці, що забезпечить їх прогресивний розвиток; посиленню всіх функцій обліку та зміцненню взаємозв'язків між функціями управління шляхом підвищення ефективності комунікації інформації в системі менеджменту; інтеграції діяльності всіх економічних служб організації; забезпеченню зворотних і прямих зв'язків за двома основними напрямками: по вертикалі (вгору і вниз) за рівнями ієрархії; по горизонталі (на одному рівні ієрархії); забезпеченню спеціалізації інформації за напрямками комунікації; орієнтації управлінського обліку на достовірні поточні відомості та на корисний для управління кінцевий результат (інформації).

У другому розділі «**Методологічні засади управління економічним потенціалом підприємств свинарства**» досліджено науково-методологічні засади управління виробничим потенціалом підприємств свинарства, обґрунтовано методи й інструменти управління виробництвом продукції свинарства, досліджено наукові засади підвищення економічної ефективності виробництва і переробки м'яса свиней в сільськогосподарських організаціях, розроблено методичні підходи до оцінки конкурентного потенціалу інтегрованих структур з виробництва й переробки продукції свинарства.

У процесі дослідження здійснено класифікацію витрат на виробництво продукції свинарства. Пропонована класифікація витрат у свинарстві включає ознаки: за економічним змістом; по відношенню до виробничого процесу; відносно обсягу виробництва; за місцем виникнення, видами продукції, робіт, послуг; по складу і ступеню однорідності (за статтями) витрат; за способом розподілу і віднесення на об'єкти виробництва, обліку та калькуляції; за тривалістю дії (стосовно часу визначення фактів); по відношенню до планування (нормування); за роллю (участю) і доцільністю витрат у виробничому процесі; відносно прибутковості виробництва продукції; по

відношенню до біологічних активів та їх продуктивності. Обґрунтовано, що запропонована класифікація витрат в свинарстві є однією з найбільш оптимальних та об'єктивних, що відповідає сучасним вимогам, завданням і функціям управлінського обліку, планування, контролю, аналізу витрат і обчислення собівартості продукції в системі управління ефективністю виробництва продукції свинарства. Наведені аспекти класифікації витрат дозволяють використовувати різні моделі управління витратами на виробництво продукції свинарства (рис. 3).

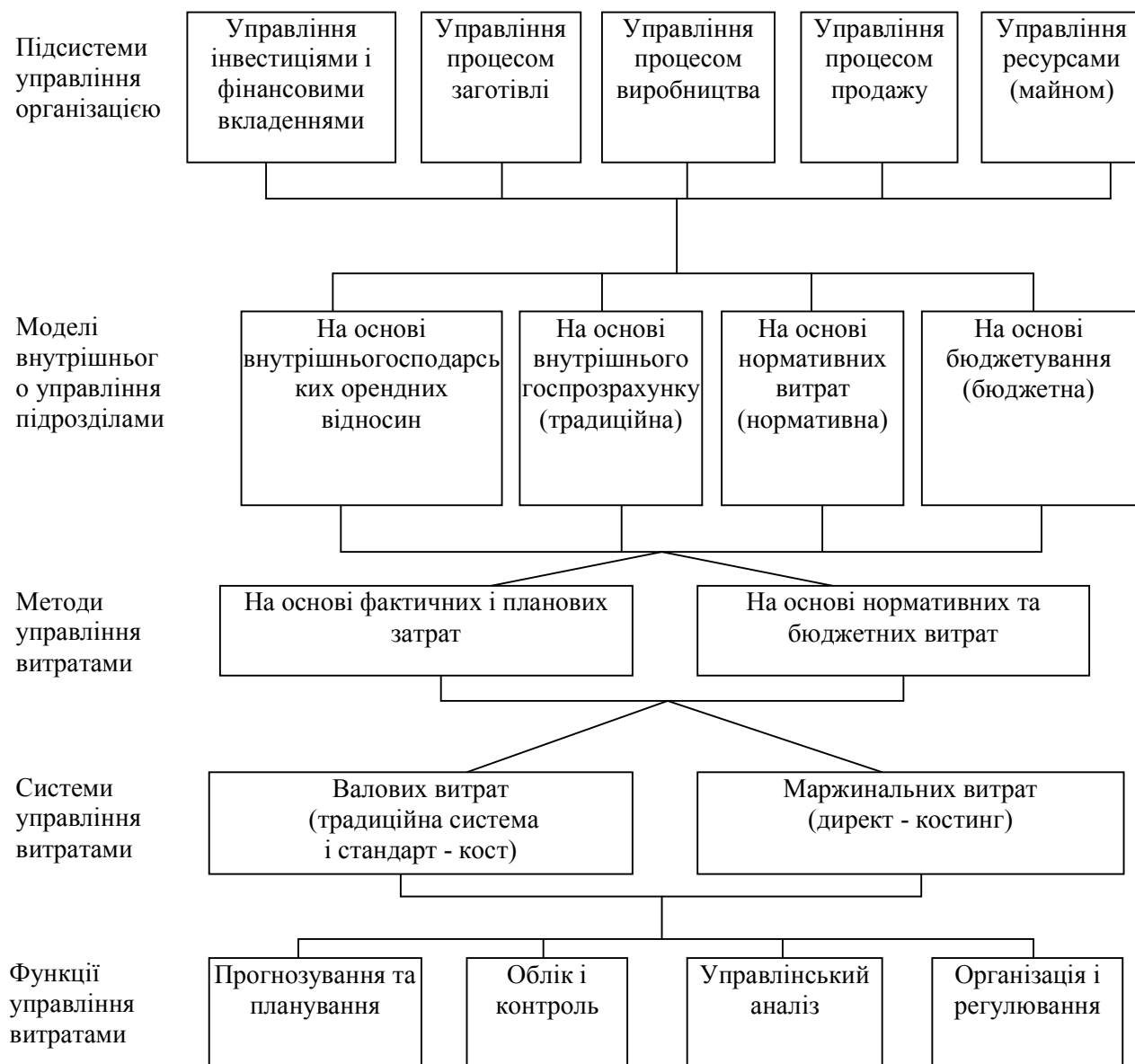

Рис. 3. Моделі і методи управління витратами на виробництво продукції свинарства

Обґрунтовані методичні засади управління витратами у господарюючих суб'єктах свинарської галузі, що ґрунтуються як на традиційних методах, системах планування, управлінського обліку, аналізу, так і прогресивних зарубіжних системах. Запропонована схема, що дозволяє сільськогосподарській

організації обрати потрібну модель і методи управління витратами у свинарстві, виходячи з особливостей, розмірів, організаційної структури підприємства та інших особливостей.

Розроблено рекомендації з удосконалювання нормативно-оперативного методу управління витратами, обсягами й результатами виробництва продукції свинарства на базі підвищення ефективності комунікації релевантної контрольно-аналітичної й планово-облікової інформації у свинарських підприємствах. Обґрунтовано концептуальну модель системи норм і нормативів у свинарстві а також модифіковані моделі розрахунку і використання нормативів відповідно до вимог, принципів, умов, чинників і в міру необхідності згідно концептуальної моделі системи норм і нормативів. Запропоновано модель комунікації для управління витратами, обсягами і результатами виробництва продукції свинарства.

Встановлено, що аналіз співвідношення витрат, обсягу виробництва та прибутку необхідний в якості вихідної інформаційної бази, інструменту для здійснення загальних функцій управління і як механізм планування на основі визначення точок рівноваги і вивчення передбачуваних ситуацій. Модифіковано метод фінансового левериджу до умов підприємств свинарської галузі, що ґрунтується на використанні універсальної моделі, яка дозволяє встановити взаємозв'язок з усіма складовими аналізу взаємозв'язку «витрати - обсяг - прибуток» і спрощеним способом визначити вплив кожного фактора. Правильне використання левериджу дає змогу покращувати ефективність роботи враховуючи всі зміни на ринку та незалежно від життєвого циклу товару. Цей механізм дозволяє коректно встановлювати пропорції між постійними та змінними витратами.

Встановлено, що економічна ефективність виробництва й переробки продукції свинарства у підприємствах спрямована на забезпечення розширеного відтворення ресурсів й являє собою сукупну оцінку результатів відтворювального процесу, що враховує приріст ринкової вартості факторів виробництва в замкнутому циклі «виробництво - переробка - реалізація».

В результаті дослідження запропоновано методичний підхід до оцінки економічної ефективності виробництва й переробки продукції свинарства, який, на відміну від традиційних, враховує крім прибутку від реалізації продукції приріст ринкової вартості факторів виробництва в сукупній оцінці результатів відтворювального процесу замкнутого циклу «виробництво - переробка - реалізація». Пропонований підхід до оцінки економічної ефективності виробництва й переробки продукції характеризує економічний ефект від розширеного відтворення розраховуючи на одиницю витрат на виробництво й реалізацію продукції без урахування приросту вартості факторів виробництва. Використання запропонованого показника економічної ефективності в прогнозуванні дозволяє комплексно оцінити прибутковість вкладень в інтенсифікацію виробництва. Встановлено, що розширене відтворення в підприємствах свинарської галузі можливо при рівні економічної ефективності виробництва й переробки продукції більше 50%.

Проведено систематизацію факторів (селекційно-генетичні, техніко-

технологічні, організаційні, економічні, соціальні, екологічні), що здійснюють вплив на підвищення ефективності виробництва продукції свинарства, що дозволяє підвищити об'єктивність обліку й аналізу, а також оперативність управління підприємствами галузі. Виявлені етапи (становлення галузі, ріст, стабілізація, спад виробництва, ріст і концентрація) і особливості розвитку свинарства (ріст поголів'я тварин; збільшення їх продуктивності; нестійкий ріст рентабельності виробництва свинини; збільшення числа сільськогосподарських підприємств, що працюють по інтенсивних технологіях, й ін.), а також фактори, що впливають на підвищення ефективності виробництва продукції свинарства (продуктивність тварин, концентрація поголів'я, поліпшення матеріально-технічного оснащення, ріст інвестицій у свинарську галузь, державна підтримка підприємств-виробників свинини).

Встановлено, що існуючий рівень оплати праці в сфері свинарства не забезпечує належного рівня відтворення трудових ресурсів. Запропоновано методичний підхід до визначення доходу працівника підприємства галі свинарства, що враховує коректувальний коефіцієнт відтворення трудових ресурсів й коефіцієнт, який відображає особливості використання праці в різних галузях. У запропонованому підході відбивається грошове вираження середньомісячного доходу основного працівника, зайнятого в процесі виробництва, переробки й реалізації м'яса й м'ясопродуктів, що забезпечує відтворення кількісних й якісних характеристик трудових ресурсів з урахуванням особливостей використання праці у свинарстві. Величина даного показника безпосередньо впливає на економічну ефективність виробництва в частині приросту заробітної плати. З використанням запропонованого підходу можливе коректування фактичної середньомісячної заробітної плати працівників, зайнятих у процесі виробництва, переробки й реалізації м'яса й продуктів його переробки на суму коефіцієнтів, що відображають забезпечення розширеного відтворення трудових ресурсів, зайнятих у різних галузях.

Розроблено рекомендації з підвищення економічної ефективності виробництва й переробки м'яса свиней в сільськогосподарських організаціях на основі забезпечення розширеного відтворення, а саме: збалансування годівлі тварин по поживності з урахуванням забезпечення середньодобового приросту живої маси свиней - не менш 700 г; забезпечення рівня товарності для сільськогосподарських організацій, що займаються переробкою й реалізацією м'яса свиней - не більше 50%.

У третьому розділі «Аналіз та оцінка організаційно-управлінських механізмів формування та реалізації економічного потенціалу підприємств свинарства» визначено стан механізмів управління економічним потенціалом виробничих систем галузі свинарства, досліджено механізм конкуренції на ринку продукції свинарства, дана економічна оцінка конкурентного середовища ринків продукції свинарства.

В результаті дослідження виявлені особливості конкурентних відносин суб'єктів ринку продукції свинарства, що охоплюють виробництво, розподіл, обмін й споживання. Встановлено, що підприємства свинарства України випробовують в цей час значні труднощі, пов'язані з погіршенням кормової

бази, умов утримування тварин, недостатнім забезпеченням оборотними коштами, що супроводжується скороченням поголів'я, зниженням продуктивності тварин, падінням обсягів виробництва й продажів продукції свинарства. У зв'язку із цим на підприємствах м'ясопереробної промисловості через дефіцит сировини спостерігається стійке недовикористання потужностей. У цих умовах підсилилася дезінтеграція сільських товаровиробників, суб'єктів переробної промисловості й торгівлі, загострилися економічні протиріччя, викликані ціновим диспаритетом, порушенням взаємовигідних зобов'язань і платежів. Все це обумовило негативні процеси в системі збуту продукції свинарства, багатоланковість у процесі товароруку до споживача, високий рівень постачальницько-збутових надбавок і транспортних витрат.

Встановлено, що приймання тварин й розрахунок за них з господарствами в країні здійснюються за кількістю і якістю м'яса, отриманого після забою й перерахованого в живу вагу за затвердженими стандартами вгодованості. Найважливішу роль подальшому розвитку інтеграції підприємств свинарства відіграє система договорів. Практика показує, що при встановленні виробничо-економічних зв'язків вигідно укласти договори між виробниками м'ясної сировини й підприємствами по її переробці на більш тривалий строк із внесенням уточнень у кожному році.

Важливою характеристикою ринку свинарської продукції, що враховується суб'єктами ринку при формуванні стратегій розвитку є стан конкурентного середовища. Комплексний аналіз кількісних показників стану конкурентного середовища товарного ринку м'ясопродуктів виявив ріст концентрації ринку. Коефіцієнт ринкової концентрації виріс на 11,3 відсоткових пункти, індекс Герфіндала-Гіршмана - на 40,2% (табл. 1).

Відмінною рисою ринку м'ясопродуктів України є те, що він перебуває практично на перехідному етапі від помірковано концентрованого до високо концентрованого. Дана ситуація склалася у зв'язку зі зміцненням ринкової позиції найбільш великих суб'єктів ринку. Динаміка ринку показує, що ринок м'ясопродуктів перебуває в стані позиційного росту. Інтенсивність конкуренції по динаміці ринку м'ясопродуктів України збільшилася з 0,49 у 2010 році до 0,76 у 2014 році. Сила впливу з боку конкурентів дуже висока.

В результаті дослідження запропоновано методичний підхід до оцінки відкритості товарного ринку продукції свинарства, що враховує сукупний вплив всіх бар'єрів на ньому, залежно від ступеня значимості кожного бар'єра, рівня розвитку бар'єрів на товарному ринку й ступеня переборення даних бар'єрів на ньому. Пропонований підхід дозволяє здійснити комплексний аналіз кількісних показників стану конкурентного середовища товарного ринку продукції свинарства.

Оцінка відкритості товарного ринку, що враховувала сукупний вплив всіх бар'єрів на ньому, залежно від ступеня значимості кожного бар'єра, рівня розвитку бар'єрів на товарному ринку й ступеня переборення даних бар'єрів на ньому, показала, що в цілому ринок м'ясопродуктів є доступним для входу на нього нових потенційних конкурентів: підсумкова оцінка наявності й переборення бар'єрів - 19 (за умови повної доступності ринку дане значення

може становити 13, за умови повної неприступності - 56) (табл. 2). Найбільш значимі бар'єри - слабо розвинена міжрегіональна торгівля, насиченість ринку за платоспроможним попитом, висока диференціація асортиментів м'ясної продукції.

Таблиця 1

**Динаміка показників стану конкурентного середовища
ринку м'ясопродуктів України**

Показники	Роки					2014 р. до 2010р. , %
	2010	2011	2012	2013	2014	
Чисельність великих продавців на ринку (більше 0,1)	26	31	31	27	25	103,8
Динаміка ринку	x	1,48	1,61	1,99	2,28	X
Інтенсивність конкуренції по динаміці ринку	x	0,56	0,56	0,73	1,01	X
Середня ринкова частка великих продавців,%	98	71	72	78	81	82,7
Інтенсивність конкуренції з розподілу ринкових часток	x	0,71	0,72	0,78	0,81	X
Узагальнюючий показник інтенсивності конкуренції	0,49	0,51	0,53	0,75	0,76	X
Коефіцієнт ринкової концентрації CR – 3%	0,54	0,57	0,58	0,59	0,61	11,3
Індекс Герфіндаля – Гіршмана	1109	1133,6	1192,1	1328,7	1555,3	140,2

Встановлено, що на ринку продукції свинарства прибутковість капіталу фірми не залежить від її ринкової частки. Крім того, у випадку позитивного зв'язку між розміром фірми й показником прибутку на вкладений капітал, або частки прибутку в ціні, відкритим залишається питання - чи пов'язані ці результати з більш високою ефективністю великих фірм, або зі здійсненням ними монопольної влади. Доведено, що ринок продукції свинарства є ринком монополістичної конкуренції на якому діє відносно велика кількість продавців, кожний з яких задовольняє невелику частку ринкового попиту на загальний тип товару, реалізованого фірмою і її конкурентами. Вхід на даний ринок не утруднений такими бар'єрами, як при монополії, або олігополії, але й не настільки легкий, як при досконалій конкуренції.

Обґрунтовано, що реалізація завдань управління економічним потенціалом на довготривалий період викликає потребу визначення пріоритетних напрямків становлення свинарських організацій. До них віднесено:

- збільшення продуктивності тварин шляхом становлення кормової бази, збалансованого харчування, модернізацію селекційно-племінної роботи й системи відтворення;

- модернізація структури виробництва продукції свинарства й становлення більш успішних виробництв;
- зниження витрат на всіх стадіях виробництва продукції, покращення властивостей продукції, забезпечення комплексної переробки м'ясної сировини, підвищення виходу остаточної продукції;
- становлення комбікормової й мікробіологічної індустрії, впровадження досягнень біотехнологій у свинарстві й кормовиробництві;
- модернізація системи заготівлі продукції свинарства й реалізації готової продукції, збільшення відповідальності підприємств за остаточної ефекти й віддачу функціонування м'ясного під комплексу в цілому;
- удосконалювання розміщення свинарських та переробних підприємств.

Таблиця 2

Оцінка доступності товарного ринку м'ясопродуктів України в 2014 році

Група бар'єрів	Рівень	Бали		Загальна оцінка
		Значення	Переборність	
Адміністративні	Незначні	1	3	3
Економічні	Низькі	1	2	2
Організаційні	Відсутні	0	0	0
Вертикальна інтеграція	Слабо розвинений	1	2	2
Насиченість ринку	Середній	1	3	3
Ринкова інфраструктура	Середньо розвинений	1	2	2
Міжрегіональна торгівля	Слабо розвинений	2	2	4
Цінова стратегія	Слабо розвинений	1	1	1
Перевага в рівні витрат	Відсутній	0	0	0
Екологічні	Відсутній	0	0	0
Кримінальний вплив	Слабо впливаючий	0	0	0
Диференціація товару	Сильний	1	2	2
Підсумкова оцінка	Ринок доступний	0	X	19

Ця орієнтація враховує не тільки підвищення виробництва м'яса свиней, але й найбільш повне його використання методом актуальної доставки й переробки, ліквідацію втрат на всіх стадіях виробництва м'яса й м'ясопродуктів, комплексного застосування всіх компонентів вторинної сировини. Це означає, крім того, підвищення виходу остаточної продукції й удосконалювання збалансованості виробничих ланок свинарства, найбільш дієве функціонування виробничого потенціалу на всіх етапах.

В результаті дослідження визначено основні напрями підвищення ефективності виробництва в підприємствах і цехах по переробці продукції свинарства, зокрема: розвиток інтеграції шляхом створення інтеграційних структур агрофірм, асоціацій, кооперативів, агропромислових об'єднань,

холдингів, фінансово-промислових груп; підвищення якості виготовленої продукції; зниження собівартості продукції й підвищення її конкурентоспроможності; підвищення продуктивності праці; поліпшення менеджменту; проведення наступальної маркетингової стратегії, яка дозволяє розширити сегменти ринку й раціоналізувати асортиментну політику; підвищення відповідальності й мотивації роботи працівників підприємств; поліпшення використання основних засобів за рахунок підвищення обсягів виробництва, використання лізингу для придбання нового обладнання; впровадження у виробництво новітніх досягнень науки й практики.

У четвертому розділі **«Концепція стратегічного управління формуванням та реалізацією економічного потенціалу підприємств галузі свинарства»** розроблено пропозиції з формування організаційно-економічних механізмів розвитку підприємств галузі свинарства, запропоновано механізми інноваційного розвитку промислового свинарства, обґрунтовано стратегічні напрями підвищення ефективності виробництва продукції свинарства, обґрунтовано пропозиції з підсилення мотивації персоналу як інструменту підвищення кадрового потенціалу підприємств свинарства.

В результаті дослідження доведено необхідність освоєння інновацій у свинарстві, насамперед у спеціалізованих свинарських підприємствах, що використовують прогресивні технології виробництва продукції. Обґрунтований інноваційний підхід як ключовий фактор економічного росту у свинарстві, визначені сутність і роль науково-технічного прогресу в аграрній сфері економіки й у промисловому свинарстві.

Оцінка функціонування спеціалізованих свинарських підприємств дозволила виділити дві групи інноваційно-орієнтованих підприємств з виробництва свинини: які застосовують локальні (базисні) інновації (наприклад, перспективне обладнання для годування), що дозволяє знизити витрату кормів, поліпшити умови праці та підвищити його продуктивність; що використовують поліпшуючі інновації (наприклад, освоєння сучасної комплексної технології утримання тварин, будівництво та реконструкцію тваринницьких приміщень), в результаті чого забезпечуються зниження витрат праці та ресурсів при виробництві свинини, підвищення якості та конкурентоспроможності продукції.

Головний акцент у діяльності підприємств робиться на пошук та впровадження сучасних прогресивних технологій і техніки нового покоління, покупку племінного свинопоголів'я, а також реконструкцію існуючих тваринницьких приміщень.

Для підприємств спеціалізованого типу характерні виробництво продукції із закінченим оборотом стада, власною кормовою базою, організацією забійних цехів і переробкою отриманої продукції. В них у великих масштабах впроваджуються досягнення науково-технічного прогресу, сучасні інноваційні технології, автоматизоване технологічне обладнання провідних зарубіжних фірм.

Запропоновані шляхи реалізації інноваційної стратегії у підприємствах свинарства за рахунок забезпечення позитивної динаміки економічного росту –

як процесу якісного розвитку й розширеного відтворення продукції й одночасного витиснення зовнішніх джерел фінансування за рахунок внутрішніх ресурсів, подолання зовнішньої фінансової залежності, а також інтенсифікації промислового свиначства на базі нових і новітніх технологій, інноваційних рішень, підвищення фондо- і енергооснащеності праці й генетичного потенціалу тварин, а також росту рівня кваліфікації кадрів.

Досягнення високих темпів зростання виробництва продукції свиначства можливе на основі організаційно-економічних заходів, основними з яких є: реконструкція і будівництво нових свиначкомплексів з використанням сучасних ресурсозберігаючих технологій та ефективних організаційно-управлінських рішень; розвиток кормової бази на основі виробництва високобілкових культур, яке дозволить суттєво зменшити залежність нарощування виробництва продукції свиначства від імпортованих закупівель білкових компонентів; будівництво в складі діючих і реконструйованих свиначкомплексів власних комбікормових цехів (заводів); створення селекційно-гібридного центру в регіоні; поліпшення фінансового становища свиначських підприємств та їх матеріально-технічної бази; здійснення цілеспрямованого субсидування на утримання високопродуктивного племінного маточного поголів'я, розвиток лізингової системи закупівель племінних свиначей.

Визначені основні заходи щодо організації й впровадження досягнень науково-технічного прогресу в промисловому свиначстві за допомогою: а) переходу на годівлю свиначей комбікормами власного виробництва; б) удосконалювання технології, що веде до заощадження комбікормів, тепла, електроенергії, а також праці працівників; в) підтримки санітарної гігієни у виробничих приміщеннях; г) виробництва товарних гібридів; д) організації власної м'ясопереробки й реалізації готової продукції.

Встановлено, що ефективність свиначства характеризує рівень доцільності здійснення виробництва й реалізації продукції, де основними критеріями відповідно до поставлених цілей можуть бути: одержання валового доходу, прибутку, скорочення збитків, збереження маткового поголів'я свиначей, освоєння ринку реалізації продукції свиначства. Обґрунтовано, що ефективність свиначства, з погляду результату діяльності організацій, визначається не тільки прибутком, але й іншими показниками, що характеризують результат (скорочення збитків, збереження племінного ядра тварин, забезпечення внутрішньогосподарських потреб й ін.), що дозволяє ефективно управляти процесами виробництва свиначської продукції й вирішувати соціально-економічні проблеми підприємств.

Запропонований методичний підхід до визначення прогнозних параметрів виробництва свинини, що враховує платоспроможний попит населення (прямий попит) і потреби м'ясокомбінатів (опосередкований попит), на основі виділення зон інтеграції спеціалізованого виробництва й розвитку кооперації малих форм господарювання, використання якого буде сприяти збалансованості суспільних потреб у свинині з виробничими можливостями підприємств свиначства. (рис 4) При цьому будуть не тільки забезпечені потреби локального ринку, але й збільшений вивіз свинини за його межі.

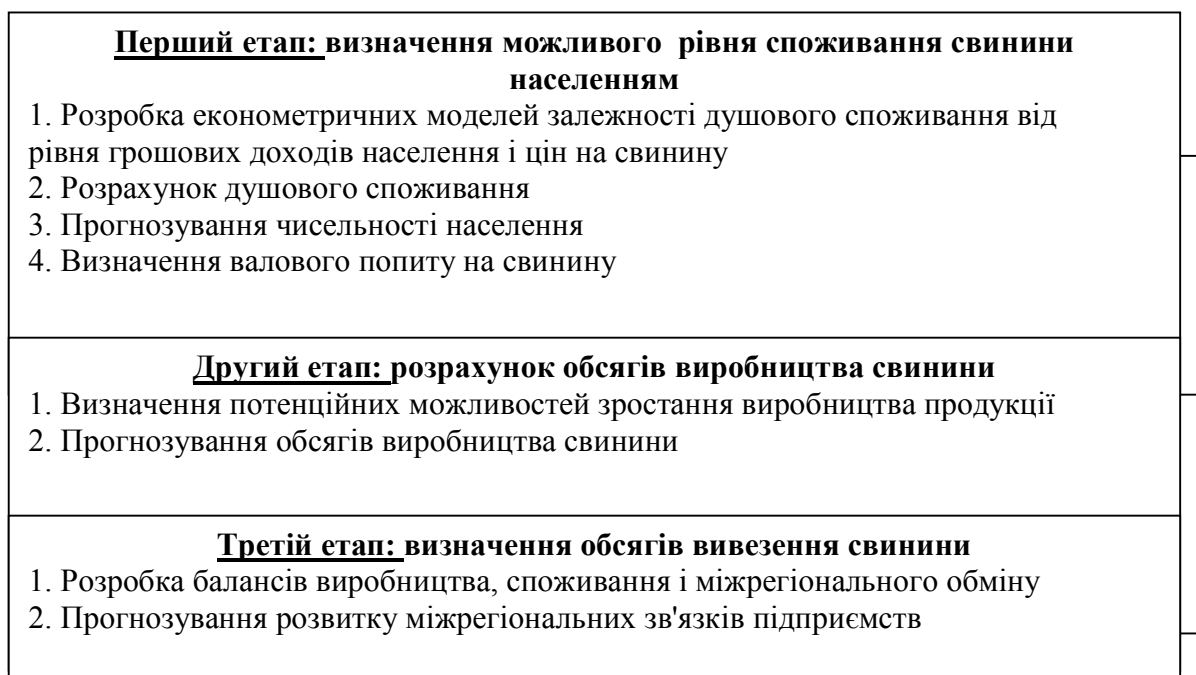

Рис. 4. Схема визначення прогнозних параметрів розвитку свинарства

Обґрунтовано важливість мотивації персоналу як інструменту конкуренції в інтенсивному свинарстві. Здійснений аналіз значимості впливу заробітної плати й способу її формування на конкурентні переваги підприємств свинарства. Доведено, що в найближчі роки основну роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств на галузевому та регіональних ринках виробництва м'яса свинини гратиме «людський» фактор реалізації виробничо-технологічного потенціалу та відповідні механізми його мобілізації. Отже, слід орієнтуватися на підготовку і перепідготовку (спеціалізацію) робітників і фахівців на самих підприємствах. Здійснено оцінку основних професій підприємств свинарства за їх компетентнісним рівнем і часом на отримання професійних навичок. Обґрунтовано, що основним критерієм має бути час професіоналізації, - період часу, необхідний для підготовки працівника відповідної кваліфікації. Диференціація тарифного заробітку повинна бути стимулом у підвищенні кваліфікації.

У *п'ятому розділі* «**Формування організаційно-економічних механізмів реалізації економічного потенціалу підприємств свинарства**» розроблено механізми управління економічною адаптацією підприємств свинарського напрямку спеціалізації до умов конкурентного середовища, обґрунтовано магістральні напрямки та механізми розвитку ринку продукції свинарства, запропоновано інструментарій управління ризиками інноваційної діяльності підприємств галузі свинарства.

В результаті дослідження розроблено організаційно-економічний механізм формування системи управління ефективністю розвитку підприємств свинарства на основі раціоналізації використання виробничих ресурсів шляхом

створення інтегрованих об'єднань. В основу механізму покладено модель удосконалювання господарського механізму підприємств свинарства на основі корпоративного об'єднання.

Основна перевага інтеграції виробництва, переробки та реалізації продукції свинарства полягає у покращенні управління, посиленні позицій на ринку збуту, можливості впровадження сучасних технологій, своєчасному гарантованому забезпеченні сировиною, зменшенні ризику виробництва, поліпшенні використання виробничого потенціалу. В умовах жорсткої ринкової конкуренції великі інтегровані об'єднання здатні забезпечити переваги за ціною і затратами при збереженні високої якості та різноманітності, що випускається.

Доведено доцільність формування агропромислових фінансових груп з виробництва та переробки продукції свинарства, основною місією якої є підвищення економічної ефективності та зміцнення конкурентних позицій свинарських і переробних підприємств.

В інтегрованому формуванні передбачається створення замкнутого технологічного циклу від постачання ресурсів та застосування ефективних технологій до реалізації кінцевої продукції. У складі об'єднання необхідно створити єдині маркетинговий, інформаційно-консультаційний, зовнішньоекономічний, фінансовий, торговий і науково-проектний блоки управління. З цією метою, необхідним є формування торгового дому, маркетингової, інвестиційно-фінансової компанії, центру інформатики та менеджменту. Структурні зв'язки інтегрованої корпорації з виробництва і переробки свинини представлені на рис. 5.

Для ефективного існування об'єднання кожний член має бути, по-перше, зацікавленим у цьому. У запропонованій структурі управління м'ясокомбінати зацікавлені у збільшенні сировинної бази та розширенні ринку збуту виготовленої продукції. Це, в свою чергу, стимулює виробництво свиней на забій сільськогосподарськими підприємствами. Комбікормовий завод зацікавлений в стабільному каналі реалізації своєї продукції. Сільськогосподарські підприємства потребують забезпечення повноцінними комбікормами. З метою розширення сировинної бази, в інтеграційний процес будуть включені і господарства населення.

Враховуючи конкуренцію на місцевому продовольчому ринку, корпорації необхідно буде працювати над розширенням асортименту продукції, поліпшенням її якості та зниженням собівартості, налагоджувати взаємовигідні відносини з іншими регіонами України.

Обґрунтовано механізм формування конкурентної стратегії для свинарських організацій, яка спрямована не тільки збільшення випуску продукції і поліпшення її якості, а й на всебічне підвищення ефективності використання всіх факторів виробництва і зростання конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів. Вибір конкурентної стратегії залежить від позиціонування організації в рамках галузі і бути орієнтований на отримання певних конкурентних переваг конкретного типу.

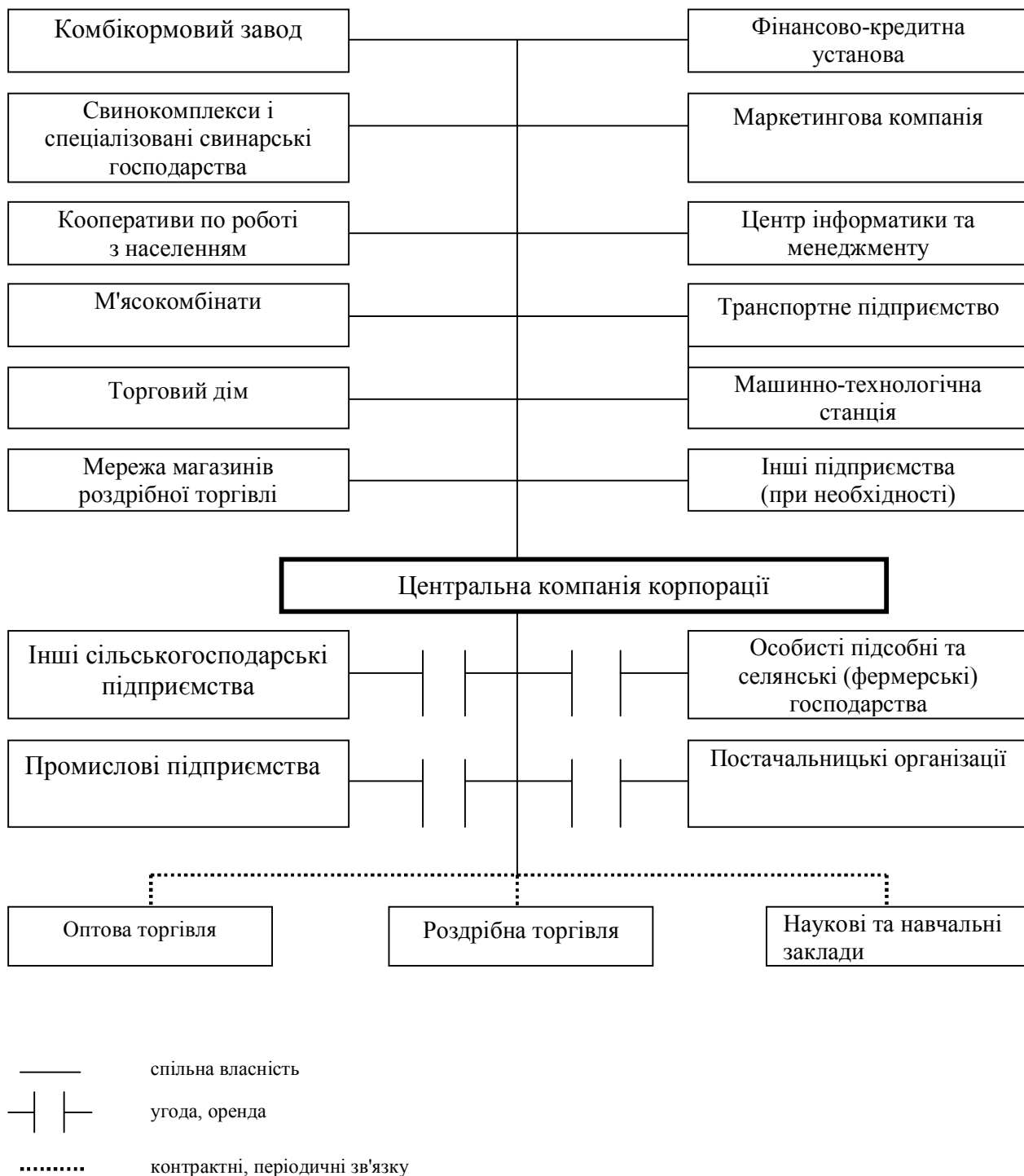

Рис. 5. Структурні зв'язки інтегрованого об'єднання з виробництва та реалізації свинини

Розроблено рекомендації з реалізації стратегії реструктуризації підприємств свинарства, як процесу перебудови організації для ефективної діяльності підприємства, що полягає у створенні центрів відповідальності, і спрямований на створення ефективних та раціональних зв'язків із зовнішніми суб'єктами (рис. 6).

Рис. 6. Система реструктуризації підприємств галузі свинарства

Сформовано економічний механізм господарювання в системі управління підприємством галузі свинарства, який включає все різноманіття економічних методів і важелів: планування; ціноутворення; фінансування; кредитування; матеріальне стимулювання; комерційний розрахунок; господарський розрахунок; бюджетування з метою контролю оперативних і тактичних планів загального стратегічного плану; систему оподаткування; систему страхування і створення страхових резервів сировини, кормів, товарних запасів у випадку невизначеності і ризиків; зовнішньоекономічна діяльність та ін. Алгоритм створення економічного механізму господарювання свинарських підприємств представлений у табл. 3.

Розроблено економіко-математичну модель оптимізації взаємодії свинарських організацій із постачальниками сировини, кормів і переробниками тваринницької продукції, що дозволяє побудувати взаємовигідні відносини, забезпечити переробним підприємствам стабільну сировинну базу, а свинарським організаціям - рентабельне виробництво.

За результатами апробації моделі встановлено, що для ефективного розвитку свинарства важливе значення мають не тільки здійснення сучасних зооветеринарних заходів, впровадження нових технологій тощо, а й раціональна організація виробництва, праці та її оплати, а також ефективної системи управління шляхом децентралізації частини виробничого менеджменту за центрами відповідальності господарюючого суб'єкта. Децентралізація частини управління до підрозділів дозволяє більш ефективно здійснення всіх його функцій, в тому числі контрольно-аналітичних та інформаційних, що, в свою чергу, сприяє підвищенню надійності комунікації релевантної інформації та оперативно-стратегічних прямих, зворотних, горизонтальних, вертикальних і координаційних зв'язків у системі всього менеджменту виробництва.

Алгоритм створення економічного механізму господарювання підприємств свинарства

Пріоритетні заходи, які потребують вирішення	Напрямок рішень
1. Підвищення дієвості економічних важелів і стимулів в свинарстві.	1. Зосередження діяльності на пріоритетних видах господарювання. 2. Перебудова зв'язків між виробником та споживачем за допомогою державного втручання.
2. Удосконалення економічних відносин свинарських організацій з державними органами управління.	1. Шляхом розмежування функцій державного, господарського і місцевого самоврядування.
3. Створення рівних економічних умов для всіх форм власності та видів господарювання.	1. Побудова умов для інтеграційного процесу та як наслідок створення ефективної інфраструктури ринку.
4. Зміна характеру економічних взаємовідносин між галузями, організаціями АПК.	1. На основі реалізації принципу пріоритету попиту та пропозиції, а також розвиток властивостей підприємництва та конкурентоспроможності.
5. Формування і модифікація виробничих економічних зв'язків.	1. Виробники та замовники розташовують еквівалентом економічних важелів, відповідно, на виробництво і купівлю обсягів необхідної продукції, якість і терміни поставки.

Для забезпечення ефективної діяльності свинарських організацій на локальних ринках запропонований алгоритм оцінки сучасного стану й перспектив розвитку локальних ринків продукції свинарства, що складається з чотирьох послідовних етапів, що включають оцінку основних елементів ринку - попит, пропозиція, ціна, конкуренція, а також дослідження інфраструктурного забезпечення й ступеня державного впливу на нього на основі розрахункових й евристичних методів економічного аналізу (табл. 4). Етапи алгоритму мають строгу послідовність і носять закінчений характер, у випадку відсутності необхідних умов реалізація наступних етапів буде недоцільною.

Обґрунтовані перспективні напрямки вдосконалювання інфраструктури локального ринку м'яса, зокрема внесені рекомендації з розвитку окремих її елементів на місцевому рівні з урахуванням рівня самозабезпеченості м'ясом і наявним потенціалом для його виробництва. Обґрунтовані параметри локального ринку свинини за допомогою запропонованої послідовності розрахунку внутрішніх можливостей для збільшення виробництва м'яса свиней, що враховує наявність виробничих ресурсів, потреби населення в цьому продукті, а також обсяги виробництва необхідних кормів з одиниці посівної площі в конкретних умовах території.

Розроблено інструментарій управління ризиками інноваційної діяльності підприємств галузі свинарства. Визначені групи рестриктивних й

експансіоністських факторів, що впливають на інноваційну діяльність підприємств свинарства, запропонована система показників і критеріїв ефективності розвитку їх інноваційного потенціалу. Встановлено, що серед рестриктивних факторів найбільший вплив мають такі фактори, як важкий фінансовий стан більшості підприємств, застаріле обладнання. Серед експансіоністських факторів заслуговують на увагу розвиток інноваційної політики держави, емний внутрішній продовольчий ринок і впровадження програм розвитку агросфери.

Таблиця 4

**Алгоритм оцінки сучасного стану та перспектив розвитку ринку
продукції свинарства**

Найменування етапів дослідження	Опис етапів дослідження
1. Місце і роль ринку м'яса в економіці країни та регіону	1. 1. Умови формування регіонального ринку м'яса 1. 2. Рівень розвитку регіонального ринку м'яса
2. Аналіз сучасного стану попиту та пропозиції на регіональному ринку м'яса	2. 1. Оцінка сучасного стану споживання м'яса 2. 2. Виявлення споживчих переваг на ринку 2. 3. Оцінка обсягів виробництва м'яса за категоріями господарств 2. 4. Оцінка обсягів виробництва окремих видів м'яса 2. 5. Оцінка факторів, що впливають на обсяг пропозиції м'яса 2. 6. Співвідношення обсягів сукупної пропозиції та попиту на ринку
3. Оцінка перспектив розвитку регіонального ринку м'яса	3. 1. Визначення внутрішніх можливостей підприємств для збільшення виробництва м'яса 3. 2. Складання прогнозу розвитку ринку
4. Дослідження умов функціонування регіонального ринку м'яса	4. 1. Дослідження інфраструктурного забезпечення ринку 4. 2. Визначення ступеня державного впливу на ринок

Розроблена стратегічна карта розвитку інноваційної діяльності підприємств свинарства і виділені найбільш перспективні проекти їх інноваційної діяльності: реконструкція забійних цехів, розвиток племінного свинарства, розвиток комбікормового виробництва й інші проекти (рис. 7).

Для вдосконалювання інноваційної діяльності підприємств свинарства найбільш перспективними є розвиток технологічних й організаційних інновацій. Під технологічними інноваціями розуміється реконструкція забійних цехів і розвиток власного кормовиробництва. Організаційні інновації включають переведення свинарства на промислову основу й створення інтегрованих формувань у галузі.

Виявлені й систематизовані фактори ризику інноваційної діяльності підприємств свинарства і проведена їх ідентифікація для різних стадій життєвого циклу інноваційного проекту з урахуванням ступеня небезпеки ризику й імовірності його настання.

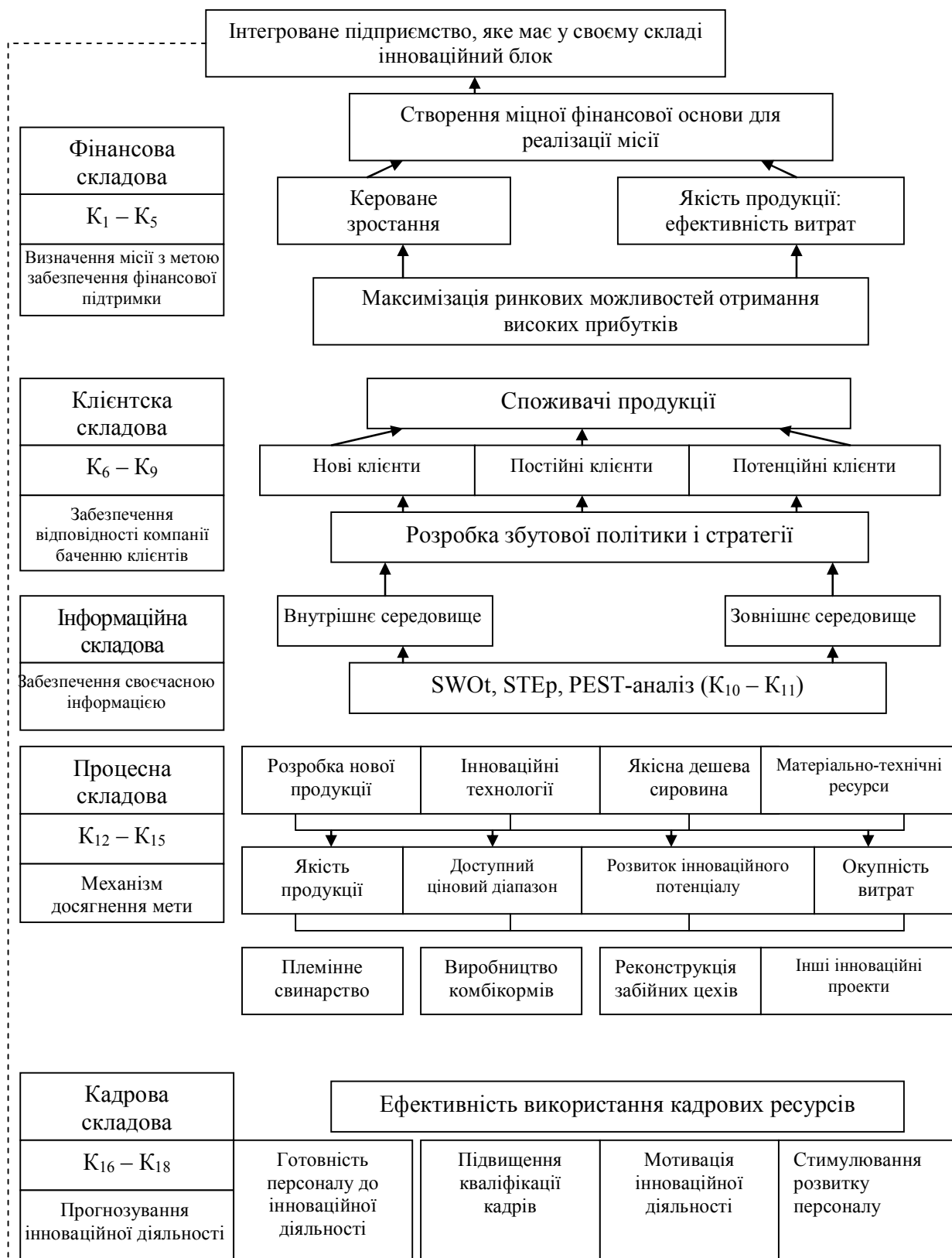

Рис. 7. Стратегічна карта розвитку інноваційної діяльності підприємства свинарства

Обґрунтоване формування портфеля інноваційних проектів підприємств свинарства, розроблені методичні інструменти зниження їх ризиків, що включають ідентифікацію ринкової ситуації, диверсифікованість портфеля, хеджування.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на основі теоретичного узагальнення обґрунтовано теоретично-методологічні та методичні засади і розроблено практичні рекомендації щодо вирішення важливої наукової і практичної проблеми формування та функціонування механізмів управління економічним потенціалом підприємств галузі свинарства. За результатами дослідження зроблено висновки теоретичного, методологічного і науково-прикладного характеру:

1. В результаті дослідження виявлені особливості конкурентних відносин суб'єктів ринку продукції свинарства, що охоплюють виробництво, розподіл, обмін й споживання. Запропоновано методичний підхід до оцінки відкритості товарного ринку продукції свинарства, що враховує сукупний вплив всіх бар'єрів на ньому, залежно від ступеня значимості кожного бар'єра, рівня розвитку бар'єрів на товарному ринку й ступеня переборення даних бар'єрів на ньому. Пропонований підхід дозволяє здійснити комплексний аналіз кількісних показників стану конкурентного середовища товарного ринку продукції свинарства. Оцінка відкритості товарного ринку показала, що в цілому ринок продукції свинарства є доступним для входу на нього нових потенційних конкурентів. Найбільш значимими бар'єрами є: слабо розвинена міжрегіональна торгівля, насиченість ринку за платоспроможним попитом, висока диференціація асортиментів м'ясної продукції.

2. Для забезпечення ефективної діяльності підприємств галузі свинарства на ринку запропонований методичний підхід до визначення прогнозних параметрів виробництва свинини, що враховує платоспроможний попит населення (прямий попит) і потреби м'ясокомбінатів (опосередкований попит), на основі виділення зон інтеграції спеціалізованого виробництва й розвитку кооперації малих форм господарювання, використання якого буде сприяти збалансованості суспільних потреб у свинині з виробничими можливостями підприємств свинарства. Обґрунтовані параметри локального ринку свинини за допомогою запропонованої послідовності розрахунку внутрішніх можливостей для збільшення виробництва м'яса свиней, що враховує наявність виробничих ресурсів, потреби населення в цьому продукті, а також обсяги виробництва необхідних кормів з одиниці посівної площі в конкретних умовах території.

3. В результаті дослідження розроблено концептуальну модель механізму управління економічним потенціалом в підприємствах галузі свинарства, що передбачає послідовне впровадження децентралізованого управління шляхом реалізації проектних дій та їх організаційних рішень, спрямованих на створення центрів відповідальності. Обґрунтовано, що в досліджених підприємствах можна організувати три типи центрів відповідальності: центр витрат; центр прибутків; центр інвестицій. Згідно запропонованого підходу до створення центрів відповідальності задля ефективності роботи в сучасних умовах ринку може бути сформована відповідна система управління, за якою витрати елементів підприємства та їх результати мають проходити за принципом «витрати - випуск - результат».

4. Для забезпечення функціонування центрів відповідальності запропонована модель трансфертного ціноутворення, що повинна використовуватися для оцінювання їх результатів та самого процесу діяльності. Під трансферною ціною розуміється ціна на проміжний товар, яка буде визначатися при передачі товару між підрозділами підприємства або підприємствами в складі інтегрованих утворень. В моделі трансфертної ціни враховано рівень змінних, умовно-змінних та змішаних витрат на виробництво, постійних витрат підрозділу (центру), частку постійних витрат організації, що відносяться до підрозділу (залежно від обраної моделі формування собівартості), трудомісткість, якість і прибутковість виготовленої продукції, витрати центрів відповідальності при їх різних економічних відносинах між собою і організації в цілому при централізованій, децентралізованій або змішаній системі управління виробництвом.

5. Обґрунтовані методичні засади управління витратами у підприємствах галузі свинарства, що ґрунтуються як на традиційних методах, системах планування, управлінського обліку, аналізу, так і прогресивних системах. Пропонована схема дозволяє обрати потрібну модель і методи управління витратами у свинарстві, виходячи з особливостей, розмірів, організаційної структури підприємства та інших особливостей. Розроблено рекомендації з удосконалювання нормативно-оперативного методу управління витратами, обсягами й результатами виробництва продукції свинарства на базі підвищення ефективності комунікації релевантної контрольної-аналітичної й планово-облікової інформації у підприємствах галузі свинарства. Обґрунтовано концептуальну модель системи норм і нормативів у свинарстві, а також модифіковані моделі розрахунку і використання нормативів відповідно до вимог, принципів, умов, чинників і в міру необхідності згідно концептуальної моделі системи норм і нормативів. Запропоновано модель комунікації для управління витратами, обсягами і результатами виробництва продукції свинарства.

6. Встановлено, що аналіз співвідношення витрат, обсягу виробництва та прибутку необхідний в якості вихідної інформаційної бази, інструменту для здійснення загальних функцій управління і як механізм планування на основі визначення точок рівноваги і вивчення передбачуваних ситуацій. Модифіковано метод фінансового левериджу до умов підприємств галузі свинарства, що ґрунтується на використанні універсальної моделі, яка дозволяє встановити взаємозв'язок з усіма складовими аналізу взаємозв'язку «витрати - обсяг - прибуток» і спрощеним способом визначити вплив кожного фактора. Використання запропонованої моделі левериджу дає змогу покращувати ефективність роботи враховуючи всі зміни на ринку та незалежно від життєвого циклу товару. Цей механізм дозволяє коректно встановлювати пропорції між постійними та змінними витратами.

7. Ефективність підприємств свинарства характеризує рівень доцільності здійснення виробництва й реалізації продукції, де основними критеріями відповідно до поставлених цілей можуть бути: одержання валового доходу, прибутку, скорочення збитків, збереження маткового поголів'я свиней,

освоєння ринку реалізації продукції свинарства. Систематизовано фактори (селекційно-генетичні, техніко-технологічні, організаційні, економічні, соціальні, екологічні), що впливають на підвищення економічної ефективності виробництва й переробки продукції свинарства, відмінна риса яких полягає в цільовій спрямованості впливу на забезпечення розширеного відтворення виробничих ресурсів, що дозволяє підвищити об'єктивність обліку й аналізу, а також оперативність управління підприємствами галузі.

8. Запропоновано методичний підхід до оцінки економічної ефективності виробництва й переробки продукції свинарства в підприємствах, який враховує окрім прибутку від реалізації продукції приріст ринкової вартості факторів виробництва в сукупній оцінці результатів відтворювального процесу замкненого циклу «виробництво - переробка - реалізація». Пропонований підхід до оцінки економічної ефективності виробництва й переробки продукції характеризує економічний ефект від розширеного відтворення в розрахунку на одиницю витрат на виробництво й реалізацію продукції без урахування приросту вартості факторів виробництва. Використання запропонованого показника економічної ефективності в прогнозуванні дозволяє комплексно оцінити прибутковість вкладень в інтенсифікацію виробництва. Встановлено, що розширене відтворення можливо при рівні економічної ефективності виробництва й переробки продукції більше 50%.

9. Обґрунтовано механізм формування конкурентної стратегії для підприємств галузі свинарства, яка спрямована не тільки збільшення випуску продукції і поліпшення її якості, а й на всебічне підвищення ефективності використання всіх факторів виробництва і зростання конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів. Вибір конкурентної стратегії залежить від позиціонування організації в рамках галузі і бути орієнтований на отримання певних конкурентних переваг конкретного типу. Розроблено економіко-математичну модель оптимізації взаємодії підприємств галузі свинарства із постачальниками сировини, кормів і переробниками тваринницької продукції, що дозволяє побудувати взаємовигідні відносини, забезпечити переробним підприємствам стабільну сировинну базу, а підприємствам свинарського напряму спеціалізації - рентабельне виробництво.

10. Розроблено організаційно-економічний механізм формування системи управління ефективністю розвитку підприємств свинарства на основі раціоналізації використання виробничих ресурсів шляхом створення інтегрованих об'єднань. В основу механізму покладено модель удосконалювання господарського механізму підприємств свинарства на основі корпоративного об'єднання. Доведено доцільність формування агропромислових фінансових груп з виробництва та переробки продукції свинарства, основною місією якої є підвищення економічної ефективності та зміцнення конкурентних позицій свинарських і переробних організацій. В інтегрованому формуванні передбачається створення замкнутого технологічного циклу від постачання ресурсів та застосування ефективних технологій до реалізації кінцевої продукції. У складі об'єднання необхідно створити єдині маркетинговий, інформаційно-консультаційний,

зовнішньоекономічний, фінансовий, торговий і науково-проектний блоки управління. З цією метою, необхідним є формування торгового дому, маркетингової, інвестиційно-фінансової компанії, центру інформатизації та менеджменту.

11. Обґрунтовані шляхи реалізації інноваційної стратегії у підприємствах свинарства за рахунок забезпечення позитивної динаміки економічного росту – як процесу якісного розвитку й розширеного відтворення продукції й одночасного витиснення зовнішніх джерел фінансування за рахунок внутрішніх ресурсів, подолання зовнішньої фінансової залежності, а також інтенсифікації промислового свинарства на базі нових і новітніх технологій, інноваційних рішень, підвищення фондо- і енергооснащеності праці й генетичного потенціалу тварин, а також росту рівня кваліфікації кадрів. Визначені основні заходи щодо організації й впровадження досягнень науково-технічного прогресу в промисловому свинарстві. Розроблено інструментарій управління ризиками інноваційної діяльності підприємств галузі свинарства. Сформована стратегічна карта розвитку інноваційної діяльності підприємств свинарства і виділені найбільш перспективні проекти їх інноваційної діяльності: реконструкція забійних цехів, розвиток племінного свинарства, розвиток комбікормового виробництва й інші проекти. Обґрунтоване формування портфеля інноваційних проектів підприємств свинарства, розроблені методичні інструменти зниження їх ризиків, що включають ідентифікацію ринкової ситуації, диверсифікованість портфеля, хеджування.

12. Розроблено рекомендації з підвищення ефективності використання кадрового потенціалу підприємств галузі свинарства на основі підвищення мотивації персоналу як інструменту конкуренції в інтенсивному свинарстві. Запропоновано методичний підхід до визначення доходу працівника підприємства, що враховує коректувальний коефіцієнт відтворення трудових ресурсів й коефіцієнт, який відображає особливості використання праці в різних галузях. У запропонованому підході відбивається грошове вираження середньомісячного доходу основного працівника, зайнятого в процесі виробництва, переробки й реалізації продукції свинарства, що забезпечує відтворення кількісних й якісних характеристик трудових ресурсів з урахуванням особливостей використання праці у свинарстві. Величина даного показника безпосередньо впливає на економічну ефективність виробництва в частині приросту заробітної плати.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Орел В.М. Стратегічне управління економічним потенціалом підприємств галузі свинарства: проблеми теорії і практики [текст]: монографія / Орел В. М. – Херсон: Грінь Д.С. [вид.], 2014. – 327 с.

Статті наукових фахових виданнях:

2. Орел В. М. Теоретичні засади інноваційно-інвестиційної активності економіки / В. М. Орел // Наукові праці ХДТУ. Серія економіка : науково-методичний журнал. – вип. 177 (т. 189). – 2012. – С. 10–12.
3. Орел В. М. Методологічні аспекти формування інноваційних процесів у м'ясній промисловості / В. М. Орел // «Економіка і Управління» : науковий журнал. – 2015. – №2 (66). – С. 17 – 23.
4. Орел В. М. Активізація залучення інновацій у сільське господарство України / В. М. Орел // Бізнес-Навігатор : науково-виробничий журнал – 2014. – Випуск 1(33). - С. 93 – 99.
5. Орел В. М. Економічна система оцінки виробничих витрат на свинарських підприємствах / В. М. Орел // Економіка та держава : міжнародний науково-практичний журнал. – 2015. – Випуск 11. – С. 89-91.
6. Орел В. М. Принципи організаційно-економічних відносин у промисловому свинарстві / В. М. Орел // Агросвіт: науково-практичний журнал. – 2015. – Випуск 21. – С. 21 – 24.
7. Орел В. М. Теоретичні аспекти регіонального ринку м'яса / В. М. Орел, А. М. Орел // Інвестиції: Практика та досвід : науково-практичний журнал. – вип. 16. – 2015 – С. 48 – 51 *(авторський внесок полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічного підходу до систематизації факторів формування ринку м'яса)*.
8. Орел В. М. Оцінка сучасного стану та перспективи розвитку регіонального ринку м'яса, та м'ясної продукції / В. М. Орел // Економічний аналіз. – Вип. 3 (18). – Тернопіль, 2014. – С. 70-74.
9. Орел В. М. Методологічні основи формування нормативів та методів управління виробництва продукції свинарства / В. М. Орел // Економічний аналіз. – Вип. 3 (17). – Тернопіль, 2014. – С. 64 – 69 .
10. Орел В. М. Ефективність інтеграції виробництва продукції свинарства / В. М. Орел // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2015. – Випуск 11. Ч. 5. – С. 70-73.
11. Орел В. М. Поняття й класифікація виробничих витрат в галузі свинарства / В. М. Орел // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки» – 2015. – Випуск 12. Ч. 3. – С. 39-43.
12. Орел В. М. Роль ЧТБ у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності підприємствами Миколаївської області / В. М. Орел, А. В. Огієнко // Культура народів Причорномор'я. – № 236. – 2012. – С. 73-75. *(авторський внесок полягає в ідентифікації загроз здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами м'ясопродуктового підкомплексу)*.
13. Орел В. М. Аспекти ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрної сфери / В. М. Орел, А. В. Огієнко // Культура народів Причорномор'я. — 2012. — № 234. — С. 182-185 *(авторський внесок полягає в обґрунтуванні напрямів підвищення інтенсивності залучення та економічної ефективності зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів аграрної сфери)*.

14. Орел В. М. Підвищення ефективності виробництва свинини як один із факторів конкурентоспроможності продукції тваринництва / В. М. Орел // Бізнес-навігатор : науково-виробничий журнал – 2015. – Вип. 1 (36). - С. 35-39.

15. Орел В. М. Система формування та реалізація науково-технічного прогресу в свинарстві / В. М. Орел // Ефективна економіка : електронне наукове фахове видання. [Електронний ресурс]. – 2012. – №1. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?n=1&y=2012>.

16. Орел В.М. Сутність і роль контролю як функції управління / В. М. Орел // Ефективна економіка : електронне наукове фахове видання. [Електронний ресурс]. – 2013. - №6. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?n=6&y=2013>.

17. Орел В. М. Поняття сутності та функцій управління в підвищенні ефективності виробництва продукції / В. М. Орел // Глобальні та національні проблеми економіки : електронне наукове фахове видання. [Електронний ресурс]. – 2015. – №6. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-6-2015>.

18. Лагодієнко В. В. Розвиток інноваційної діяльності підприємств м'ясопереробної галузі / В. В. Лагодієнко, В. М. Орел // Культура народів Причорномор'я. – № 273. – 2014. – С. 223-231. *(авторський внесок полягає в ідентифікації напрямів, шляхів та процедур впровадження інноваційних рішень підприємствами свинарства).*

19. Орел В. М. Механізм підвищення ефективності виробництва м'ясопродуктів галузі свинарство // Таврійський науковий вісник. – Вип. 91. – 2015. – С. 295-301.

20. Орел В. М. Формування перспектив розвитку ринка м'яса в Херсонській області / В. М. Орел // Таврійський науковий вісник. – Вип. 92. – 2015. – С. 254-260.

21. Орел В. М. Формування механізму оплати праці в промисловому свинарстві / В. М. Орел // Сучасні питання економіки і права. Серія економічні науки. – Вип. 2. – 2015. – С. 18-24.

статті у іноземних наукових виданнях та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз:

22. Лагодиенко В. В. Направления и совершенствования организационного и экономического потенциала предприятий отрасли свиноводства / В. В. Лагодієнко, В. Н. Орел // Азимут научных исследований: экономика и управление. – № 4(9). – Тольятти, 2014. – С. 64-67. *(авторский вклад состоит в обосновании механизмов и инструментария совершенствования потенциала предприятий свиноводческой отрасли).*

23. Лагодиенко В. В. Методологические аспекты оценки управления производством продукции свиноводства на промышленных предприятиях / В. В. Лагодієнко, В. Н. Орел // Карельский научный журнал. – №4(9). – 2014. – С. 128-130. *(авторский вклад состоит в обосновании методологического подхода к релевантной оценке эффективности управления производством продукции свиноводства).*

24. Орел В. Н. Формирование механизма конкуренции на рынке продукции свиноводства / В. Н. Орел // Карельский научный журнал. – №1(10). – 2015. – С. 137-140.

25. Лагодиенко В. В. Механизм оценки экономического потенциала производственных систем отрасли свиноводства в условиях рынка / В. В. Лагодиенко, В. Н. Орел // Вектор науки. Серия «Экономика и управления». – № 4 (19). – Тольятти, 2014. – С. 24-26. *(авторский вклад состоит в обосновании критериальной и методической основ оценки экономического потенциала предприятия).*

26. Орел В.Н. Механизм концепции повышения уровня организации управления и информационной системы на предприятиях отрасли свиноводства / В. Н. Орел, В. В. Лагодиенко // Балтийский гуманитарный журнал. - №4 (9) – г. Калининград, 2014. – С. 156-159. *(авторский вклад состоит в обосновании системы источников информации в центрах ответственности предприятий).*

в інших виданнях:

27. Орел В. М. Проблеми соціального захисту працівників сільськогосподарських підприємств / В. М. Орел // Матеріали міжнародної конференції «Могилянські читання - 2015 досвіт та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти» . – Миколаїв. – 2015.

28. Орел В. М. Основи формування нормативів та методів управління виробництвом продукції свинарства / В. М. Орел // Матеріали Міжнародна науково-практична конференція Потенціал стійкого розвитку та фінансова безпека соціально економічних систем. – Дніпропетровськ. – 2015. – С. 72 – 75 (08 травня 2015 р.).

29. Орел В.М. Аспекти формування інноваційних процесів в м'ясній промисловості // Тези Сборник докладов Международной конференции «Развитие науки в XXI веке» 1 часть. – Харьков, Украина. – 2015. – С. 45 - 50 (11 апреля 2015 г.).

30. Орел В.М. Перспективи розвитку механізму конкуренції на продовольчому ринку// Тези Економічні аспекти розвитку країни: сучасний стан, проблеми та перспективи. Збірник тез міжнародної науково-практичної інтернет-конференції – Тернопіль. – 2015. – С. 15 – 19 (23 квітня 2015 р.).

31. Орел В.М. Сучасні напрямки підвищення концепції організації управління та інформаційної системи в підприємствах галузі свинарства// Тези Сучасні напрямки теоретичних та практичних досліджень в економічній науці. Збірник тез міжнародної науково-практичної інтернет-конференції – Тернопіль. – 2015. – С. 16 – 19 (27 лютого 2015 р.).

32. Орел В.М. Кластерний підхід в промисловому свинарстві //Сборник докладов IV Международная заочная конференция «Развитие науки в XXI веке» 1 часть. – Харьков, Украина. – 2015. – С. 70 – 74 (24 июля 2015 г.).

33. Орел В.М. система формування та реалізації науково-технічного прогресу в свинарстві// Наука України перспективи та потенціал. Матеріали XII

Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної заочної конференції – Одеса, 2015. – С. 22 – 25 (20-21 лютого 2015 р.).

34. Орел В.М. Пріоритети розвитку ефективності виробництва м'ясопродуктів галузі свинарства // Молода наука України. Перспективи та пріоритети розвитку. Матеріали XVII Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної заочної конференції. – Київ 2015. – С. 23 – 27 (24-25 квітня 2015 р.).

35. Орел В.М. Підвищення ефективності виробництва свинини як один із факторів конкурентоспроможності продукції тваринництва // Сучасна освіта і наука в Україні: традиції та інновації. Матеріали XXI Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції – Одеса, 2015. – С. 25 – 28 (23-24 січня 2015 р.).

36. Орел В.М. Теоретичні аспекти формування конкурентоспроможного середовища на продовольчому ринку// Наукова дискусія: теорія, практика, інновації. Матеріали V Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної заочної конференції – Київ, 2015. – С. 30 – 34 (27-28 березня 2015 р.).

37. Орел В.М. Ефективність інтеграції виробництва продукції свинарства // Інноваційна економіка. Міжнародна науково-практична конференція – Харків, 2015. – С. 57 – 59 (15-16 травня 2015 р.).

38. Орел В.М. Методичні аспекти розвитку ринку м'яса в Херсонській області // Міжнародна науково-практична конференція. Наукові здобутки на шляху до вдосконалення економіки України – Дніпропетровськ, 2015. – С. 33 – 36 (7-8 серпня 2015 р.).

39. Орел В.М. Напрямки вдосконалення організаційно-економічного потенціалу підприємств галузі свинарства // Науково-економічний розвиток: менеджмент, фінанси та аудит. Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. – Київ, 2015. – С. 102 – 105 (24-25 липня 2015 р.).

40. Орел В.М. Методичні засади оцінки регіонального ринку м'яса // Тенденції сталого розвитку економіки України: прогнози та пропозиції. – Львів, 2015. – С. 67 – 70 (28-29 серпня 2015 р.).

41. Орел В.М. Теоретичні засади інноваційно-інвестиційної активності суб'єктів економіки // Ольвійський форум 2012. – Севастополь, Україна, 2012. – С. 55 – 57 (6-10 червня 2012 р.).

42. Орел В.М. Пріоритетні напрямки оцінки управління виробництвом продукції свинарства на промислових підприємствах // Матеріали XVI Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної заочної конференції. - Київ, 2014. - С. 32 - 34 (26-27 грудня 2014 р.).

АНОТАЦІЯ

Орел В.М. Управління економічним потенціалом підприємств галузі свинарства: теорія, методологія, практика. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Харківський національний технічний університет

сільського господарства імені Петра Василенка, Харків, 2016.

Дисертацію присвячено розробці теоретико-методологічних засад та практичних рекомендацій з формування та функціонування механізмів управління економічним потенціалом підприємств галузі свинарства, спрямованих на підвищення ефективності їх господарської діяльності.

Розроблено концептуальну модель механізму управління економічним потенціалом у підприємствах галузі свинарства, на засадах децентралізації управління шляхом реалізації проектних дій та їх організаційних рішень, спрямованих на створення центрів відповідальності. Запропоновано організаційно-економічний механізм формування системи управління ефективністю розвитку підприємств свинарства на основі раціоналізації використання виробничих ресурсів шляхом створення інтегрованих об'єднань. Обґрунтовано механізм формування конкурентної стратегії для підприємств галузі свинарства, залежно від позиціонування організації в рамках галузі із орієнтацією на отримання певних конкурентних переваг конкретного типу.

Ключові слова: підприємства свинарства, економічний потенціал, механізм управління, економічна ефективність, центри відповідальності, інтеграція, виробничий потенціал, конкурентна стратегія, інноваційна стратегія, трудовий потенціал.

АННОТАЦИЯ

Орел В.Н. Управление экономическим потенциалом предприятий отрасли свиноводства: теория, методология, практика. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.04 - экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). - Харьковский национальный технический университет сельского хозяйства имени Петра Василенко, Харьков, 2016.

Диссертация посвящена разработке теоретико-методологических основ и практических рекомендаций по формированию и функционированию механизмов управления экономическим потенциалом предприятий отрасли свиноводства, направленных на повышение эффективности их хозяйственной деятельности.

Разработана концептуальная модель механизма управления экономическим потенциалом в свиноводческих предприятиях, которая предусматривает последовательное внедрение децентрализованного управления путем реализации проектных действий и их организационных решений, направленных на создание центров ответственности, обеспечивающих формирование расходов и результатов подразделений предприятия по принципу «затраты - выпуск - результат».

Предложен организационно-экономический механизм формирования системы управления эффективностью развития предприятий свиноводства на основе рационализации использования производственных ресурсов путем создания интегрированных объединений, в основу которого положена модель совершенствования хозяйственного механизма предприятий свиноводства на основе корпоративных объединений.

Обоснован механизм формирования конкурентной стратегии для свиноводческих предприятий, в зависимости от их позиционирования в рамках отрасли с ориентацией на получение определенных конкурентных преимуществ конкретного типа, который обеспечивает всестороннее повышение эффективности использования всех факторов производства и роста конкурентоспособности хозяйствующих субъектов.

Усовершенствованы методические основы оценки открытости товарного рынка продукции свиноводства, учитывающие совокупное влияние всех барьеров на нем, в зависимости от степени значимости каждого барьера, уровня развития барьеров на товарном рынке и степени преодоления данных барьеров и позволяющие осуществить комплексный анализ количественных показателей состояния конкурентной среды товарного рынка продукции свиноводства.

Разработан методический подход к определению прогнозных параметров производства продукции свиноводства, учитывающий прямой и опосредованный спрос, на основе выделения зон интеграции специализированного производства и развития кооперации малых форм хозяйствования.

Предложен методический инструментарий оценки экономической эффективности производства и переработки продукции свиноводства в сельскохозяйственных организациях, учитывающий кроме прибыли от реализации продукции прирост рыночной стоимости факторов производства в совокупной оценке результатов воспроизводственного процесса замкнутого цикла «производство - переработка - реализация».

Разработаны рекомендации по совершенствованию нормативно-оперативного метода управления затратами, объемами и результатами производства продукции свиноводства на базе повышения эффективности коммуникации релевантной контрольно-аналитической и планово-учетной информации в свиноводческих предприятиях.

Проведена систематизация факторов, влияющих на повышение экономической эффективности производства и переработки продукции свиноводства, отличительная особенность которых состоит в целевой направленности воздействия на обеспечение расширенного воспроизводства производственных ресурсов.

Разработана модель трансфертного ценообразования для оценки деятельности центров ответственности свиноводческих предприятий, в которой учтены уровень и структура затрат подразделений, трудоемкость, качество и прибыльность продукции, расходы подразделений при их различных экономических отношениях между собой и организации в целом при централизованной, децентрализованной или смешанной системе управления производством.

Модифицирован метод финансового левэриджа к условиям свиноводческих предприятий, основанный на использовании универсальной модели, которая позволяет установить взаимосвязь со всеми составляющими анализа взаимосвязи «затраты - объем - прибыль» и упрощенным способом определить влияние каждого фактора.

Обоснованы пути реализации инновационной стратегии на предприятиях свиноводства за счет обеспечения положительной динамики экономического роста, как процесса качественного развития и расширенного воспроизводства продукции и одновременного вытеснения внешних источников финансирования за счет внутренних ресурсов, а также интенсификации промышленного свиноводства, повышения производительности труда и генетического потенциала животных, а также роста уровня квалификации кадров.

Разработаны рекомендации по повышению эффективности использования кадрового потенциала свиноводческих предприятий на основе повышения мотивации персонала.

Ключевые слова: предприятия свиноводства, экономический потенциал, механизм управления, экономическая эффективность, центры ответственности, интеграция, производственный потенциал, конкурентная стратегия, инновационная стратегия, трудовой потенциал.

SUMMARY

Orel V.M. Managing the economic potential of the pig industry: theory, methodology, practice. - Manuscript.

The thesis for the degree of doctor of economic sciences, specialty 08.00.04 - economics and management of enterprises (by economic activity). - Kharkiv National Technical University of Agriculture Petro Vasilenko, Kharkiv, 2016.

The thesis is devoted to development of theoretical and methodological foundations and practical recommendations for the formation and functioning of mechanisms to manage economic potential of the pig industry aimed at improving the efficiency of their business.

The conceptual model of the mechanism of management of economic potential in the pig organizations on the basis of decentralized management through the implementation of project activities and their organizational solutions aimed at creating centers of responsibility. The organizational-economic mechanism of management efficiency of enterprises based pig rationalize the use of productive resources through the creation of integrated associations. The mechanism for the formation of competitive strategy pig organizations, depending on the positioning of the organization within the industry with a focus on competitive advantages in getting a particular type.

Keywords: pig enterprises, economic potential, mechanism of economic efficiency, responsibility centers, integration, production capacity, competitive strategy, innovative strategy, labor potential.

Підписано до друку 28 грудня 2015 р. Формат 60x84/16.
Папір 80 г/м². Гарнітура Times New Roman.
Друк офсетний. Обсяг: 0,9 ум.-друк. арк.; 0,9 обл.-вид.арк.
Наклад 100 прим. Замовлення № 233

Видавництво ТОВ «Щедра садиба плюс»
Свідоцтво суб'єкта виробничої справи:
серія. ДК № 4666 від 18.12.2013 р.
61052, Україна, м. Харків, вул. Ярославська, 11
(057) 754-49-42

Надруковано у ТОВ «Смугаста типографія»
Україна, 61002, Харків, вул. Чернишевського, 28а.

«Zebrine printing office» Ltd